

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה החשובה וודפת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5773333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 563

מסכת סנהדרין כ"ג-כ"ט

בס"ד, כ"א אדר תש"ע

השבוע בגליון

- העלבת הדיין כדי להפכו ל"שונא"
- 3 נושאים הלכתיים הנובעים ממשפט בן 9 מילים
- תשלום מיסים על ידי תלמיד חכם
- שוחד מאוחר
- נטילת שכר על ידי תלמידי חכמים
- העדים השקרנים שהתגלו על ידי הגאון מוילנא זצ"ל

- העדים פסולים, אך יש לפעול על פי עדותם!
- חלוקת דין תורה לשני בתי דין

- זבל"א - זה בורר לו אחד
- חפירת קבר מחיים
- קבר שנסתם בעפר
- מנהג קברני ירושלים
- קבירת תרנגול בקבר
- ה"תרגיל" של עורכי דין בלתי מנוסים

דבר העורך

מצווה גוררת מצווה

הכל התחיל בשיחת טלפון אותה יזם אחד מפעילי בית "מאורות הדף היומי", ולהפתעתו הוא נחשף לסיפור מעניין ביותר.

לומדי הדף היומי מכירים את מהדורת ש"ס "נר תמיד" היוצאת לאור על ידי מאורות הדף היומי, ובה תורמים יקרים מנציחים את נשמות יקיריהם על דפי הגמרא.

בהזדמנות מסוימת הבחינו במשרד "מאורות הדף היומי", כי מספר אנשים אשר רכשו הנצחה זו בתלמוד הבבלי ציינו תוך כדי שיחתם כי הם דורבנו לכך על ידי גב' מ.ג.

גברת זו אינה פעילה של בית "מאורות הדף היומי", ומשום כך אחד הפעילים התקשר אליה, כדי להודות לה על מסירתה הרבה ועל טרחתה להפצת תורה ברבים. בשיחתו הוא גם ביקש לעמוד על הסיבות שהניעו אותה לפעול עבור "בית מאורות הדף היומי".

הוא ציפה לכל תשובה והסבר מפייה, אך למענה הבא הוא לא פילל כלל. כה סיפרה:

בעלי ואני, ככל בית ישראל, התוודענו לפעולותיו הברוכות של "מאורות הדף היומי", ובשל כך החלטנו

משנתנו עוסקת באחד מכללי היסוד בהלכות דיינות, שראשי התיבות שלו הפכו למושג הלכתי מפורסם וידוע: **זבל"א** - "זה בורר לו אחד ושניהם בוררים להם עוד אחד". כלל זה קובע כי כאשר אדם תובע את חברו לדין בענייני ממונות, כל בעל דין בוחר דין להרכב בית הדין שיתעסק בעניינם, ושני הדיינים שנבחרו על ידי שני הצדדים בוחרים דין שלישי שיישב עמם בדין וכך נוצר בית דין של שלושה דיינים. אי בהירות חמורה שוררת בהבנת כלל זה. בעל ה"פנים מאירות" זועק על כך כבר לפני מאות שנים, "באשר שראיתי שערוריא בדורינו בדין זבל"א וזבל"א, שכל אחד מהצדדים מסדר טענותיו תחילה עם הדיין שבורר לו ולא זו אף זו, שמבטיח לו סך ידוע ומרבה בשכרו ומתנה עמו באם שיזכה לו על פי דת ודין תורתנו יטול שכר הרבה ועל ידי כך נלקה מדת הדין ונכבה אור התורה ומתחלל שם שמים..." (שו"ת "פנים מאירות" ח"ב סי' קנ"ט).

הלומד את מסכת סנהדרין מראשיתה מוצא עצמו תמה, הרי למדנו ששלושה דיינים רשאים לדון את הנתבע בעל כרחו (לעיל ה"א תוס' ד"ה "דן")! לאלה מקרים, איפוא, משמש כלל זה? הרי כל אדם רשאי לתבוע את חברו בבית דין והלה, בין רוצה ובין אינו רוצה, חייב להתדיין בפניהם! תמיהה זו היותה בסיס להבנה בלתי ראויה של דין זבל"א על ידי בעלי הדין, אשר סברו, כי בית דין שנבחר על ידי זבל"א אינו בעל תוקף וסמכות כבית דין רגיל. זאת, ועוד: כל אחד מבעלי הדין התאמץ לבחור לו דין שהכירו היטב וכבר לפני תחילת הדיון הוא שטח בפניו את טענותיו כדי לנסות לשכנעו להסכים לדבריו, למרות שאין הדיינים רשאים לשמוע את אחד הצדדים בלבד. הראשונים (חידושי הר"ן, הגהות אשר"י) מבארים, כי בית דין רשאי לדון את הנתבע בעל כרחו רק כאשר הנתבע אינו מוכן לעמוד עם חברו לדין תורה, ובמקרה זה עוסקת הגמרא לעיל. ברם כאשר אדם נתבע על ידי חברו והוא מסכים להתדיין עמו, אזי, כל אחד מהם בורר לו דין ושני הדיינים בוחרים דין שלישי, כאמור בסוגייתנו.

עדיין, כותב הרא"ש (סעי' ב'), בל נטעה, חלילה, לחשוב שתפקיד הדיינים שנבחרו על ידי הצדדים הוא להטיב עם משלחיהם. מתן האפשרות לבחירת הדיינים על ידי הצדדים, נועדה רק כדי להוציא דין אמת לאמיתו, על ידי שכל אחד משני הדיינים שנבחרו יעלה על שולחן הדיונים את הצדדים לזכותו

עילוי נשמת

מרת **שפרה בן דוד** ע"ה
 בת הרב משה ורבקה כהן מלהיף ז"ל
 נלב"ע ליל ש"ק כ"ה באדר א' תשנ"ה
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת **רבקה (אריקה) יעקבסון** ע"ה
 ב"ר יהודה ז"ל
 נלב"ע י"ט באדר תשס"ד
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר **משה אלטוסקי** ז"ל
 ב"ר נחום ז"ל
 נלב"ע כ' באדר א' תשל"ז
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו
 הר"ר **יעקב דב אלטוסקי** ומשפ' שיחיו-סביון

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת הר"ר **משה שמחה רובנר** ז"ל בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה הי"ו נלב"ע כ"ג באדר ב' תשמ"ט

והר"ר **משה שמחה ברגר** ז"ל ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ג באדר ב' תש"ח

תנצב"ה

הונצחו ע"י ידידו הר"ר **דוד וזבה רובנר** שיחיו - פתח תקוה

של משלחו, וכך לא תשאר טענת זכות אחת לטובת אחד הצדדים אשר נעלמה מעיני הדיינים. כאשר המפה כולה פרושה בפני שלושת הדיינים, הם יוציאו דין אמת המבוסס על אדני הצדק [עיי"ש מה שביאר בדעת רש"י]. הרא"ש גם מוסיף, כי אם אחד הצדדים מתעקש לבחור דין שאינו ראוי, אין שומעים לו וכופים אותו לדין בפני בית דין. כלומר: דין זבל"א אינו מעין בורות שתפקידה "ליישר" את ההדורים. בית דין שנבחר על ידי זבל"א הוא בית דין לכל דבר ועניין, ועל דייניו להיות ראויים וכשרים ככל דין אחר.

למרות האמור, כתב הרמ"א (ח"מ סי' ג' סעי' א'), כי במקום שבו יש דיינים קבועים, אין הנתבע רשאי לסרב להתדיין בפניהם ולתבוע זבל"א. האחרונים מבארים, כי כוונתו היא לעיר אשר תושביה קיבלו על עצמם דיינים מסויימים כקבועים, ללא תנאים וסייגים, וקבלה זו גם כוללת שליטת אפשרות לסרב לדון בפניהם (תו"ט במשנתנו, ערוה"ש שם סעי' ב'). בימינו, כותב בעל "אגרות משה" (שו"ת ח"מ ח"ב סי' ג') בהתייחסו לעיר ניו יורק, אין "דיינים קבועים שנתמנו מהעיר, ובפרט שאיכא עוד אגודות וחבורות של רבנים, שליכא אף מינוי מכל הרבנים שבעיר. ולכן, כשרוצה אחד מהן בזבל"א מוכרחין לילך בזבל"א דוקא".

דף כו/א הלך לחצוב לו קבר בקברי בית דוד

חפירת קבר מחיים

בסוגיינתו מסופר על שבנא, הממונה על ביתו של חזקיהו מלך יהודה, שהלך לחצוב לעצמו קבר בחייו. חפירת קבר מחיים נזכרת גם במקומות נוספים בתלמוד (מועד קטן ח/ב כתובות קג/ב). ספרים רבים מצטטים את גמרתנו, תוך נסיון להסביר את צוואת רבי יהודה החסיד (ספר חסידים אות ב) שכתב, כי אין לחפור קבר ולהשאירו פתוח, משום שהדבר עלול להביא לסכנה חמורה, והרמ"א ("שולחן ערוך" יו"ד סי' של"ט סעי' א') אף פוסק: "ואסור לחצוב שום קבר להיות פתוח עד למחר שלא יקברו בו המת באותו היום, ויש סכנה בדבר".

אין לחפור קבר עבור חולה בלבד: ישנם הסברים אחדים לפשר הסכנה שעלולה להתגולל כתוצאה מהשארת הקבר הפתוח, ומן ההבדל ביניהם נובעים גם השלכות הלכתיות. לדעת רבים מן הפוסקים, הסכנה בחציבת קבר היא רק כאשר הוא נחצב עבור אדם חולה, אך אין מניעה לחפור קבר עבור אדם בריא (שו"ת הריב"ש סי' קי"ד, "בית יוסף" יו"ד שם, "משנה למלך" הל' אבל פ"ד הל' ה'; ב"ח יו"ד שם, וכן פסק ב"ערוך השלחן" יו"ד סי' של"ט סעי' ב'). לפיכך, סוגיינתו עוסקת בחפירת קבר לאדם בריא, ואילו צוואת רבי יהודה החסיד מתייחסת לחפירת קבר לאדם חולה.

חציבת קבר שונה מחפירת קבר: הגאון רבי ראובן מרגליות (גהות "מקור חיים" על צוואת ריה"ח) כותב, כי חפירת קבר שטרחה מרובה כרוכה בה, אינה מעוררת סכנה, משום שהיא באה לחסוך טרחה לאחר מכן, והסכנה קיימת רק כאשר חופרים קבר במקום שאינו מצריך טרחה רבה. מעתה, בסוגיינתו מדובר על חציבת קבר שהיא מלאכה קשה ומפרכת, מאחר שבתקופת מלכי יהודה נחצבו הקברים בכוכין ובמערות. לעומת זאת, צוואת רבי יהודה החסיד מתייחסת לקברים בני ימיו, שנחפרו בחול רך.

קבר שנסתם בעפר: מהרש"ם (בהגהותיו הנ"ל) ו"שדי חמד" (מערכת אבילות כלל קס"ח) מבארים, כי חפירת קבר עלולה לגרום סכנה רק אם אין סותמים את הקבר בעפר תחוח, ואילו צוואת רבי יהודה החסיד עוסקת בקבר שנתו **פתוח**. אכן, בעל "שדי חמד" מצייין, כי בירושלים בת זמנו נהגו לחפור קברים עבור אנשים חיים, אלא שמלאו את הקברים בעפר תחוח.

מנהג קברני ירושלים: אחר שהזכרנו את ירושלים, נציין את הסברו של הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת "הר צבי" יו"ד סי' ר"ס) על אודות מנהג החברה קדישא בירושלים בימיו, לחפור קברים ולהשאירם פתוחים. בקשר לכך הוא מביא כי לדעת מהרש"ל (הובא בב"ח שם יו"ד סי' של"ט), מסוכן להשאיר קבר פתוח כאשר בעיר יש מת שלא הובא לקבורה, מאחר שקיים קטרוג על בני העיר שאינם מביאים אותו מת לקבורה. אולם בירושלים שבה המנהג הוא שלעולם אין מלינים את המת, אלא כאשר אין אפשרות להביאו לקבורה באותו יום, לא חששו למנהג זה (ע"ע בשו"ת "ציץ אליעזר" ח"ה-רמת רחל פרק ל').

הגאון רבי אריה לוי זצ"ל נפטר ביום שישי. אנשי החברה קדישא חששו שיאלצו לדחות את הלוויתו, שמא לא יספיקו לחצוב לו קבר. אולם, מאן-דהוא גילה את אזניהם כי חלקת קברו של רבי אריה כרויה זה מכבר. שנים מספר לפני כן ביקש רבי אריה זצ"ל משומר בית הקברות בסנהדריה, שיחפור את קברו בחלקה שקנה ולאחר מכן ימלאנה בעפר תחוח. לכשנשאל לפשר בקשתו השיב רבי אריה זצ"ל, "שמא אפטר מן העולם ביום שישי ולא יספיקו לחפור את קבריי..."

קבורת תרנגול בקבר: בספר "מעבר יבק" ("שפת אמת" סוף פי' י"א) כתב, כי בקבר שנתו פתוח "טוב לקבור תרנגול בקבר, שלא יהיה ריקם". הגאון רבי ראובן מרגליות זצ"ל (שם) מסביר כי תרנגול קרוי "גבר" וקבורתו תעלה במקומו, על דרך מנהג הכפרות בערב יום כיפור, שמעמידים תרנגול תחת האדם.

דף כז/ב האוהב והשונא

ה"תרגיל" של עורכי דין בלתי מנוסים

במשנתנו נחלקו רבי יהודה ורבנן אם שונא או אוהב כשרים להעיד. לדעת רבי יהודה הם פסולים,

לרכוש הנצחה בש"ס "נר תמיד". כאשר התעניינו בפרטי הרכישה התברר לנו, כי לעת עתה באפשרותנו לרכוש הנצחה אחת בלבד. הורי בעלי וגם הורי הלכו לעולמם, ובשל כך התלבטנו עבור מי מהם נקדיש את ההנצחה שנרכוש. בכסף, החלטנו בצוותא, כי השתא נרכוש את ההנצחה לעילוי נשמת אביו של בעלי, ובעזרת ה', בשנה הבאה נרכוש הנצחה לעילוי נשמת אבי. ואם ירצה ה', וירווח לנו יותר, כבר השנה נזדרז ונזמין הנצחה גם לעילוי נשמתו של אבי זכרונו לברכה.

הרשה לי לחזור שנים רבות אחורה. נישאתי לבעלי לפני עשרים ושבע שנה, ומני אז שנינו עמלים לפרנסת הבית. כזוגות רבים אחרים, גם אנו מקווים שיום אחד במקום שאנחנו נעבוד בשביל הכסף, הכסף שלנו יעבוד בשבילנו. אבל כמו שאתה ודאי יודע, לא תמיד זה קורה.

כבר בתחילת חייו המשותפים ערג בעלי להשתתף בשיעורי תורה. מידי יום בשבוע הביתה בשעת ערב מאוחרת, הוא היה מתרווח על הכורסה, פוקק את עצמותיו ונאנח, "אח... מתי כבר אוכל לקבוע עיתים לתורה". במשך הזמן אנחותיו פחתו והלכו, ועמה גם התקווה הכמוסה להשתתף בשיעור. אחרי הכל, עשרים ושבע שנים חלפו עברו להן וההרגל עשה את שלו.

מידי פעם ניסיתי להזכיר לו את כמיהתו הנושנה, אך הוא היה פולט, "כן, אולי צריך לחשוב על זה...". ובזאת היה מסכם את הנושא.

לפני מספר שבועות, התקרב ובא מועד יום הזכרון של חמי המנוח, ובעלי ואחיו החלו לתכנן את מועדי העליה לקבר ואת הסעודה שתערך לאחר מכן. השנה התרגש בעלי במיוחד. שמו של אביו, שכה אהב, מופיע על אלפי דפי גמרא שילמדו בעזרת ה' על ידי אלפי לומדי הדף היומי לעילוי נשמתו. מתוך קורת רוח המרובה בגין כך, החלה לנקר בליבו המחשבה, כי יהא זה מגוחך אם אלפי איש ילמדו לעילוי נשמת אביו, ואילו הוא, בנו יקירו, יישב בביתו על הכורסה...

וממחשבה למעשה. ביום הזיכרון לאביו המנוח, נטל בעלי את הגמרא המהודרת, בהוצאת "מאורות הדף היומי" ששלחתם אלינו בדואר, פסע לעבר בית הכנסת, ותוך זמן קצר השתלב בשיעור הדף היומי.

בעיניים דומעות חזר בעלי מבית הכנסת. לבו המה עליו. "תענוג כה גדול של לימוד תורה, הפסדתי במשך עשרים ושבע שנים תמימות. איני מבין איך עוללתי זאת לעצמי. מהיום, אמר, תוך שנשא עיניו למרום, אשתתף בקביעות בשיעור הדף היומי. וכשדמעה זולגת מעינו הוא נשק לגמרא והניחה על מכתבתו.

ב"ה, זה כחודש ימים שהוא מתמיד להשתתף בשיעור הדף היומי, ואין לתאר את האושר הרב והשמחה העצומה שנופלים בחלקו כל יום ויום. **ודאי** מבינים אתם, סיימה האשה את דבריה, מדוע הפכתי לפעילה נלהבת עבור "מאורות הדף היומי".

הנהלת בית "מאורות הדף היומי" הביעה סיפוק רב מן המעשה, תוך ציון כי אף שבסיס רעיון ש"ס "נר תמיד" הוא להעמיד את הכספים שיצטברו לצורך ביסוסם ולהרחבתם של שיעורי הדף היומי ולהקמתם של שיעורים נוספים ברחבי הארץ, עתה נוכחים גם לדעת כי הרעיון עצמו גורר בעקבותיו אנשים נוספים למעגל הנרחב של קובעי העיתים לתורה.

הוא שאמר בן עזאי במסכת אבות (פרק ד' משנה ב'): "הוי רץ למצוה קלה כבחמורה... שמצוה גוררת מצוה... ששכר מצוה מצוה..."

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כז/ב המשחק בקוביא

כללים במשחק ובחיים

מעשה בצדיק רבי נחום משטפנסט, בנו של ר' ישראל מרוזין זצ"ל, שנכנס לבית מדרשו בימי חנוכה וראה מספר חסידים משחקים ב"דמקה". בראותם כי רבם ניצב עליהם נהלו כהוגן, אבל הרבי ניגש ושאלם:

הידעתם את כללי המשחק?

שתקו החסידים, והרבי המשיך:

אגיד לכם את הכללים. הקשיבו היטב:

א. נותנים אחד כדי לקבל שניים.

ב. אסור להימנע מהליכה.

ג. אין מבצעים שני מהלכים בבת אחת.

ד. הולכים רק למעלה ולא למטה.

ה. כשמגיעים למעלה, אפשר ללכת לכל מקום שרוצים (הרב ש. זון, סיפורי חסידים על המועדים עמ' 267).

ולדעת רבנן "לא נחשדו ישראל" לשקר **בעדותם** משום אהבתם או שנאתם. אולם לכל הדעות שונא ואוהב פסולים **לדון** אותו אדם, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" חו"מ סי' ז' סעי' ז', ועיי' ברמ"א מי נחשב אוהב ושונא, ואם פסול בדיעבד או לכתחילה), זאת, מאחר שתפקידו של הדיין הוא לפשפש ולחפש אחר סברות דקות ועדינות לזכות הצדדים המתדיינים, ויש לחשוש כי עם כל רצונו הטוב, הדיין האוהב או השונא, לא יצליח להמנע משרבוב דעותיו האישיות לדין (סמ"ע חו"מ שם).

מאז ומעולם נשמעו בבית הדין טענות לפסילת דיינים או עדים, מחמת אהבתם או שנאתם לאחד הצדדים. הפוסקים ייחדו חלק נכבד מתשובותיהם לשאלות מסוג זה, ואנו בחרנו לציין שלשה מקרים מעניינים, אשר כל אחד מהם יש בו כדי להאיר זוויית נוספת של הלכה זו.

שאלה הלכתית מסובכת נשלחה לעיונו של הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, אב"ד קובנא (שו"ת "עין יצחק" י"ד סי' א'). מספר שוחטים העידו, כי חברם השוחט מזלזל במלאכתו, ולעיתים הוא שוחט לאחר שתיית משקאות חריפים, מתוך ערפול חושים מוחלט. השוחט טען כנגדם, כי חבריו פסולים להעיד עליו עקב שנאתם העזה כלפיו, הנובעת מסכסוך עבודה חריף שפרץ ביניהם. לכאורה, מאחר שהלכה נפסקה כדברי חכמים במשנתנו, שהשונא **כשר** להעיד, יש לדחות את טענתו על הסף.

העדים פסולים, אך יש לפעול על פי עדותם! ברם, הגאון פסק כי העדים **פסולים** להעיד, ומכל מקום את השוחט יש להעביר ממשרתו! הא כיצד? ובכן, רבי יצחק אלחנן מאריך לבאר, כי שנאתם של שוחטים אלו חמורה מזו של "סתם" שונא, מאחר שאלו שונאים אותו בשל סכסוך עבודה, ובוודאי הם מייחלים בכל לב לפיטוריו מעבודתו. שונא שכזה, ודאי אינו כשר להעיד, שהרי הוא "נוגע" בעדות, ואינו נאמן. ומכל מקום יש לפטר את השוחט ממשרתו, משום שהתברר שהשוחט התחייב כי אם חבריו השוחטים יעידו נגדו, הוא לא יתמרד כנגד טענותיהם ויחדל מעיסוק בשחיטה. ומאחר שלמדנו בסוגייתנו כי אדם שקיבל על עצמו קרוב או פסול לשמש כעד או דיין, חייב לציית לפסק הדין שנקבע על פיהם - יש לפטרו.

הוי אומר, שונא כשר לעדות. אך שונה ש"נוגע" בעדות זו, פוסלת את העד.

מקרה אחר, העוסק גם הוא בשחיטה, הובא לבית דינו של מהרש"ם שהציע רעיון גאוני לפתרון המקרה הסבוך. היה זה כאשר כמה אנשים ביקשו לטעון טענות נגד שוחט מסויים, אך התובעים לא אבו להתדיין לפני רבה של העיר בה שחט השוחט עקב ידידותם של הרב והשוחט ובקשו לתבעו בעיר אחרת. פרצה, איפוא, מריבה חדשה - השוחט סרב להיטלטל לעיר אחרת, ואילו התובעים סרבו לטעון את טענותיהם לפני רבם.

חלוקת דין תורה לשני בתי דין: מהרש"ם (שו"ת ח"ב סי' קל"ז) הציע פתרון מעניין, אשר כל צד למריבה ימצא בו את סיפוקו. עדויות הצדדים המתדיינים ישמעו בפני רב העיר, אלא שהכרעת הדין תעשה בפני בית דין אחר. זאת, מאחר שפסילת דיין אוהב או שונא נובעת עקב החשש שמא הוא לא יכריע את הדין כפי האמת. אולם, אין כל עילה לפסול את הדיין משמיעת עדויות הצדדים, והעלאתם עלי גליון, ועל סמך עדויות אלו יפסוק בית דין אחר את הדין ויעמיד אמת על תילה [עיי"ש שכתב, כי לאמיתתה של תורה אין מתקבלות טענות הקהל].

העלבת הדיין כדי להפכו ל"שונא": נסיים בטענה שעורכי דין, שאינם בקיאים בדיני התורה, מנסים להשתמש בה כאשר הם טוענים לזכות לקוחם בפני בית הדין. בעל "בן איש חי" מעיד, כי כבר בימיו נקטו ה"מורשים" ב"תרגיל" של הכעסת הדיין והעלבתו, עד שפעמים הדיין התבטא באופן שהוכיח, לדבריהם, כי הדיין שונא את ה"מורשה", וממילא אין הוא ראוי לדון דין זה. הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל (שו"ת "רב פעלים" ח"ב חו"מ סי' א') דחה טענה זו על הסף, מאחר שבגערת הדיין על הפגיעה בכבוד התורה אין כדי לפסול את הרב מדין "שונא" (רמ"א שם), ואפילו אם הדיין שונא את ה"מורשה", עורך הדין או הטוען הרבני, עדיין אין בלבו שונאה כלפי בעל הדין עצמו, ואין הדיין חשוד כי שנאתו ל"מורשה" תגרום לו להוציא פסק דין מוטעה.

דף כז/ב וקבליה לכרגיה לכולי שניה

3 נושאים הלכתיים הנובעים ממשפט בן 9 מילים

גמרתנו מספרת שרב פפי אשר נכח בפני בית דין שדן בעניינו של אדם בשם בר חמא, הוכיח לבית הדין כי אי אפשר לחייב את בר חמא בדין. בעקבות כך יצא בר חמא זכאי בדין, ובתום הדין, אומרת הגמרא, "קם בר חמא נשקיה אכרעיה, וקבליה לכרגיה דכולי שניה" - בר חמא נשק את רגליו של רב פפי והבטיחו, כי ידאג לכך שמיום זה ואילך לא יסבול רב פפי מעול מיסי המלך. משפט קצר זה: "קם בר חמא נשקיה אכרעיה, וקבליה לכרגיה דכולי שניה", נידון בהרחבה בספרי הפוסקים בקשר לשלושה נידונים הלכתיים נפרדים לחלוטין זה מזה: א. תשלום מיסים על ידי תלמיד חכם. ב. שוחד מאוחר. ג. עבור אלו דברים רשאי תלמיד חכם ליטול שכר.

תשלום מיסים על ידי תלמיד חכם: נחלקו הראשונים אם תלמיד חכם פטור מתשלום כל המיסים המוטלים על ידי המלך (רא"ש ב"ב פ"א סי' כ"ו), או שמא הוא פטור ממש כללי המוטל על הציבור, אך לא ממיסים הנגבים לפי הכנסתו של כל אדם מיגיעתו האישית או מרכושו (ר"ן ב"ב ח"א ד"ה "בלו"). לכאורה, מוכח מגמרתנו, כי רב פפי, שתלמיד חכם היה, שילם מס "כרגא" שהוא מס אישי. אולם יש

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגר בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג יעקב פוקסבומר שליט"א

ביה"כ"נ אבשלום - תל אביב

לרגל נישואי הבת

הרה"ג גרשון פינקלשטיין שליט"א

בית משפחת צוברי - פתח תקוה

לרגל הולדת הבן

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

המבארים כי אמנם הציבור שילם את מיסיו של רב פפי, אלא שבר חמא ביקש לשלם מס זה בעצמו, כדי ש"לא יצטרך רב פפי להחזיק טובה לציבור" (בית יוסף י"ד סי' רמ"ג וע"ש עוד).

שוחד מאוחר: תורתנו אוסרת על דיין ליטול שוחד מאת בעלי הדין הניצבים בפניו, אך איסור התורה אינו כולל קבלת מתנה מהם **לאחר פסק הדין**, מאחר שמתנה זו אינה בגדר "שוחד". והנה, למרות שבסוגייתנו בר חמא ביקש להיטיב עם רב פפי רק לאחר שנפסק דינו, כתב הרא"ש, שלכאורה, טובתו של בר חמא נחשבת כ"שוחד מאוחר", האסור מדרבנן (פלפולתא חריפתא), ורק מאחר שתלמידי חכמים פטורים ממיסים, לא היה מוטל על רב פפי לשלם מס זה כלל כי אם על הציבור, ולפיכך אין מקרה זה נחשב כשוחד מאוחר. פסיקתו זו של הרא"ש בדבר האיסור ליטול "שוחד מאוחר", משמשת כמקור לפסק הלכה שכתב הרמ"א (שו"ע ח"ו"מ סי' ל"ד סעי' י"ח): "דיין שדן כבר, ובא הבעל דין ליתן לו מתנה על שהפך בזכותו, אסור לו לקבלו. כן משמע מאשרי" [הרא"ש] סוף פרק זה בורר".

יצוין, כי מדברי הרא"ש עולה חומרה נוספת, שלמרות שרב פפי לא היה דיין אלא חכם שטען לזכות בר חמא, מכל מקום, לדעת הרא"ש, אין הוא רשאי ליטול שוחד, משום שפסיקתו ההלכתית שימשה את הדיינים לפסוק לזכותו של בר חמא, ועל ידי כך הוא נחשב כאחד מהם (ש"ת "תורה לשמה" סי' שמ"ה). אכן, מאחר שרב פפי לא שימש כדיין, חולק תשב"ץ (ש"ת ח"א סי' קמ"ה ו"כ הרמ"ה בסוגייתנו) וסובר, כי בכל מקרה לא היה עליו להמנע מליטול את המתנה, שכן, האיסור לקבל שוחד מוטל על הדיין בלבד [עוד בעניין שוחד, ראה ב"מאורות הדף היומי" כרך ד' עמוד רכ"ה ובגליון 149].

נטילת שכר על ידי תלמידי חכמים: תשובתו זו של בעל תשב"ץ כלולה בקובץ מכתבים שהוא פרסם לקהל הרחב בנושא אחר לחלוטין. בתקופתו, לפני כשש מאות שנה, תלמידי חכמים רבים נקלעו למצוקה כלכלית קשה, לאחר שקהלם היה סבור כי עליהם למלא את תפקידם ללא נטילת שכר כלל. לפיכך טרח בעל תשב"ץ לקבץ הוכחות "כאשר יראוני מן השמים ומהגמרא וממקומות אחרים" על המלאכות והמטלות שתלמיד חכם רשאי לקבל עליהן שכר. בין היתר, הוא מצוין את רב פפי שקיבל שכר עבור פסיקתו שזיכתה את בר חמא, ומסיים בעל התשב"ץ "והנה נתבאר זה הענין הרביעי והוא, שיש דברים שהחכם יש לו רשות ליטול מהם שכר ואין לו לחוש לכלום" (סי' קמ"ה).

דף כט/א אם נמצאו דבריהן מכוונין

העדים השקרנים שהתגלו על ידי הגאון מוילנא ז"ל

דייני בית הדין חייבים לדון דין אמת לאמיתו, ולפיכך עליהם לפקוח עין על העדים, על בעלי הדין ועל כל פרט העשוי לגלות על פגם במהימנות העדים או בעלי הדין. מעשה ביהודי וילנאי שנטפלו אליו אנשים רשעים והעלילו על בתו עלילות שווא, עד שבית הדין נטה לגזור על בעלה לגרשה. הלך האיש והשיח את צערו לפני הגאון מוילנא. אמר לו הגר"א: "אוכל לעזור לך רק אם הדיינים והעדים יבואו לבית מדרשי, וישובו להעיד בפניי". כך נעשה, ונערך "מושב בית הדין" בפני הגר"א. העדים העידו בזה אחר זה, וכשגמרו להעיד, נזף בהם הגר"א עד שפניהם חפו והודו העדים כי שקר דיברו.

לדייני בית הדין גילה הגאון כי הוא הבחין שדברי העד השני תאמו להפליא את עדותו של הראשון, ולשון שני העדים היתה זהה. סביר להניח, כי אף אם שניהם ראו את המעשה, כל אחד מהם יספרו בסגנונו האישי. אין זאת, אלא שהם תיאמו את העדות ביניהם ורמאים הם ("קריית אליהו").

אכן, הטור (ח"ו"מ סי' כ"ח) מביא בשם הירושלמי, כי כאשר רב היה יושב בדין, "כשהיה רואה עדים שהיו אומרים עדותן מכוונים בלשון אחד, היה חושש שמא משקרים ובעצה כיוונו לשונם אחת והיה חוקר ודורש אותם, אבל אם לא היו אומרים ממש בלשון אחד אלא זה אומר בכה וזה אומר בכה רק שתהא עדותן מכוונת בלא הכחשה לא היה דורש כל כך".

מפי השמועה מוסיפים, שהגר"א ציין כי דין זה מדויק ממשנתנו האומרת שלאחר שבדקו עד אחד, בודקים את העד השני, ו"אם נמצאו דבריהן מכוונין נושאים ונותנים בדבר". לכאורה, המילה "נמצאו" מיותרת. מה היה חסר לו היה כתוב "אם דבריהם מכוונים"? אין זאת, אלא משום שהמילה "נמצאו" מרמזת לכך שעדים כשרים למהדרין הם אלו אשר עדויותיהם אינן תואמות לחלוטין, ועל בית הדין "למצוא" את הדמיון ביניהם. על עדים אלו אומרת המשנה שטובים הם. לעומת זאת, עדות מסוג זה שנאמרה לפני הגר"א, כה תואמת היא, עד שהדבר בולט לעין ואין צורך "למצוא" דמיון בין עדויותיהם. עדים שכאלו, יש לבדוק אחריהם היטב... ("מרגליות הים" ו"עיניים למשפט")

דף כז/ב שונא כל שלא דבר עמו שלשה ימים באיבה

עצה לזכות בדין

בשבת "שובה" דרש רבי נפתלי מרופשיץ לפני בני עדתו כך: הרי אתם מעוניינים לזכות בדין לפני הקב"ה, אתן לכם, איפוא, עצה: חז"ל אומרים (ברכות סא/ב) רשעים יצר הרע שופטן, וכן אמרו חז"ל כי השונא פסול לדון. ובכן, אם שלשה ימים לפני יום הכיפורים לא יהא לכם כל משא ומתן עם היצר הרע, הרי הוא ישנאכם וממילא הוא ייפסל לדונכם, ובע"ה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום... ("מעיינה של משנה").

שיעור חדש

לתושבי רמת אשכול - ירושלים

הננו להודיע על פתיחת שיעור חדש בדף היומי **ביהכ"נ "בני תורה"** שכונת רמת אשכול בשעה 19:45 מפי מגיד השיעור הרה"ג **יצחק גורא** שליט"א תפילת ערבית לאחר השיעור

עיוני נשמת

מרת **שאשא מלכה ג'ייקובס** ע"ה

בת הרב מנחם מנדל דסקל ז"ל נלב"ע כ"ג באדר א' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **ישראל מרגלית** ז"ל

ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב באדר א' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **יעקב מרגלית** ומשפ' שיחיו - פרדס חנה

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5) Wagman street 1 ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL טל: 03-5775333 פקס: +972-3-7601020 E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307 מוקד ההזמנות 1-700-500-151

מאורות הדף היומי

הננו להודיע לציבור העולים לשבות באתרא קדישא - מירון, כי בשבתות קודש הבעל"ט ימסרו **שיעורי הדף היומי** **מפי מגידי השיעורים הרבנים הגאונים:** פר' כי תשא: הרב דוד מאיר. פר' ויקהל פקודי: הרב שאול לוסיג. פר' ויקרא: הרב מנחם דרורי. פר' צו: הרב משה רכניצר

שב"ק אחה"צ **ליל שבת**

בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 15:30** בציון הרשב"י-בשטיבל (מרפסת כהנים) **בשעה 21:30**